

***„Válsághelyzetek hatása a
pénzügyi és a rendvédelmi
szektorra”***

Tanulmánykötet

2022

*„Válsághelyzetek hatása a pénzügyi és a
rendvédelmi szektorra”*

Tanulmánykötet

Dr. Szendi Antal 60. születésnapjára

Kézirat lezárva: 2022.

Kiadja:
a Magyar Rendészettudományi Társaság
Vám- és Pénzügyőri Tagozata

Szerkesztette:
Szabó Andrea
Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes

Felelős kiadó:
Szabó Andrea

ISBN: 978-615-6456-05-2

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalomjegyzék

Szerzők	8
Lektorok	10
Előszó és köszöntő!	12
Baráti köszöntések	14
Tanulmányok	24
Balázs Zsolt - Csaba Zágon - Nagy Klaudia: Válságkezelés az adó- és pénzügyi nyomozásban – a Covid19 világjárványra adott válaszok.....	26
Bogotyán Róbert Lajos: A felderítő tevékenység kiemelt szerepe a büntetés-végrehajtási intézetekben a Covid19 humánjárvány idején	40
Borzán Anita - Szekeres Bernadett: Gazdaságvédelem: számviteli értékelés szerepe a világjárvány hatásainak kezelésében.....	50
Czene-Polgár Viktória: Az óra körbe jár, de a forint marad – pénzügyi válságok és megoldási kísérletek 1892-től 1947-ig	62
Czenczer Orsolya: A koronavírus okozta válsághelyzet hatása a büntetés-végrehajtásra – rövid kitekintés	74
Erdős Ákos: Egyes „jövedéki drogok” iránti kereslet alakulása Magyarországon a Covid19 járvány első időszakában	82
Halasi Nóra: Az élelmiszerfogyasztás tendenciái az Észak-alföldi régióban.....	94
Lippai Zsolt - Csatári Károly: A budapesti Gozsdu-udvar rendezvényei biztosításának magán és közbiztonsági aspektusai	108
Magasvári Adrienn: A pénzügyőri szolgálat utánpótlásának kihívásai	124
Nagy Zoltán András: A lezárások kriminogén veszélyei.....	138
Pajor Andrea: Válság-adó-válságadó	150
Potoczki Zoltán: Válságadók az orosz-ukrán konfliktus tükrében.....	160
Suba László: Egy kommunikációs csatorna reneszánsza: Az újra „feltalált” telefon	170
Szabó Andrea: Rendvédelmi szervből központi hivatal – elemzés a jogszabályok tükrében	176
Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes: A járványok elleni védekezésben használt leggyakoribb védőeszközök tarifális besorolása, különös tekintettel a Covid19-re	186

Szerzők

- Balázs Zsolt, dr., mesteroktató,
pénzügyőr ezredes,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vám- és Pénzügyőri Tanszék,
balazs.zsolt@uni-nke.hu
- Bogotyán Róbert, dr., mb. tanszékvezető,
bv. ezredes,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Büntetés-végrehajtási Tanszék,
bogotyán.robert@uni-nke.hu
- Borzán Anita, Dr., PhD, egyetemi docens,
Budapesti Gazdasági Egyetem Pénzügyi és Számviteli Kar,
Számviteli Tanszék,
borzán.anita@uni-bge.hu
- Czenczer Orsolya, Dr., PhD, egyetemi docens, tudományos főmunkatárs,
bv. alezredes,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem, Rendészettudományi Kar,
Büntetés-végrehajtási Tanszék,
czenczer.orsolya@uni-nke.hu
- Czene-Polgar Viktória, Dr., PhD., tanársegéd,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vám- és Pénzügyőri Tanszék
czene-polgar.viktoria@uni-nke.hu
- Csaba Zágón, Dr., PhD., adjunktus,
pénzügyőr alezredes,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vám- és Pénzügyőri Tanszék
csaba.zagon@uni-nke.hu
- Csatári Károly, kapitányságvezető-helyettes,
rendőr alezredes,
Budapesti Rendőr-főkapitányság, VII. kerületi Rendőrkapitányság,
CsatariKa@budapest.police.hu
- Erdős Ákos, tanársegéd,
pénzügyőr őrnagy
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vám- és Pénzügyőri Tanszék
erdos.akos@uni-nke.hu
- Halasi Nóra, kockázatkezelési referens,
Nemzeti Adó- és Vámhivatal Hajdú-Bihar Megyei Adó- és Vámigazgatósága,
Kockázatkezelési Osztály,
halasi.nora@nav.gov.hu
- Lippai Zsolt, mesteroktató
rendőr alezredes,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék,
doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola,
lippai.zsolt@uni-nke.hu

- ▶ Magasvári Adrienn, tanársegéd,
 pénzügyőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék
magasvari.adrienn@uni-nke.hu
- ▶ Nagy Klaudia,
 pénzügyőr főhadnagy,
 NAV Bűnügyi Főigazgatóság
- ▶ Nagy Zoltán András, Dr., PhD., egyetemi docens,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Gazdaságvédelmi-, Kiberbűnözés Elleni Tanszék.
nagy.zoltan.andras@uni-nke.hu
- ▶ Pajor Andrea, dr., mesteroktató,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék
pajor.andrea@uni-nke.hu
- ▶ Potoczki Zoltán dr., mesteroktató
 pénzügyőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék
potoczki.zoltan@uni-nke.hu
- ▶ Suba László, dr., tanársegéd,
 pénzügyőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék
suba.laszlo@nav.gov.hu
- ▶ Szabó Andrea, Dr., PhD, tanszékvezető egyetemi docens,
 pénzügyőr ezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék
szabo.andrea@uni-nke.hu
- ▶ Szekeres Bernadett, Dr., PhD, egyetemi adjunktus,
 Eötvös Loránd Tudományegyetem,
 Gazdálkodástudományi Intézet,
szekeres.bernadett@gtk.elte.hu
- ▶ Zsámbokiné dr. Ficskovszky Ágnes, mesteroktató,
 pénzügyőr alezredes,
 Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
 Vám- és Pénzügyőri Tanszék
zsambokine.ficskovszky.agnes@uni-nke.hu

Lektorok

- Magasvári Adrienn, tanársegéd,
pénzügyőr alezredes,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vám- és Pénzügyőri Tanszék
magasvari.adrienn@uni-nke.hu
- Molnár Katalin, Dr., PhD., egyetemi docens,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Magatartástudományi Tanszék,
molnar.katalin@uni-nke.hu
- Nábrádi András, Dr., PhD., egyetemi tanár,
Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar
nabradi.andras@econ.unideb.hu
- Németh Zsolt, Dr., PhD, egyetemi docens,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Kriminológiai Tanszék,
kriminologus@gmail.com
- Pallo József, Dr., PhD, habilitált egyetemi docens,
bv. ezredes, főtanácsos,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Tudományos dékánhelyettes,
pallo.jozsef@uni-nke.hu
- Szabó Andrea, Dr., PhD., tanszékvezető egyetemi docens,
pénzügyőr ezredes,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vám- és Pénzügyőri Tanszék
szabo.andrea@uni-nke.hu
- Szendrei Ferenc, Dr., Ph.D., tanszékvezető egyetemi docens,
rendőr ezredes, rendőrségi főtanácsos,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék
szendrei.ferenc@uni-nke.hu
- Szlifka Gábor, Dr., PhD.,ellenőrzési igazgatóhelyettes
NAV Pest megyei Adó- és Vámigazgatóság
szlifka.gabor@nav.gov.hu
- Vágó Zoltán dr., főosztályvezető
bv. ezredes,
BVOP Felderítési Főosztály
- Vörös Géza, Dr. PhD., történész, levéltáros, főosztályvezető
Állambiztonsági Szolgáltatok Történeti Levéltára
voros.geza@abtl.hu
- Zsitnyánszky Lilla, okl. vámszakértő

Erdős Ákos*: Egyes „jövedéki drogok” iránti kereslet alakulása Magyarországon a Covid19 járvány első időszakában

Absztrakt

Bevezetés: A „jövedéki drogok” azok a pszichoaktív hatású anyagok, amelyek fogyasztása legális, de jövedéki adó terheli őket (alkoholtartalmú italok, dohánytermékek). A jövedéki drogok tömeges használata komplex, gazdasági, szociális és egészségügyi szempontú konzekvenciákat magán viselő társadalmi jelenség, amelyet összetett, szerteágazó entitások képesek befolyásolni.

Célok: A jövedéki drogok fogyasztását – azon belül is az alkoholhasználatot – befolyásoló lehetséges tényezők közül jelen tanulmányban Covid19 humánjárvánnyal foglalkozunk.

Kutatási módszerek: Jelen tanulmány eredményei szekunder adatelemzésen alapulnak. A vizsgálat időszak 2017-2021. A vizsgálat során a Statista, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, valamint a Központi Statisztikai Hivatal adatait használtam.

Eredmények: A kutatás eredményei szerint (1) az alkoholpiac, illetve az alkoholfogyasztás volumenének csökkenését a kiskereskedelmi adatok egyike sem támasztja alá egyértelműen; (2) a járvány, illetve a bevezetett korlátozó intézkedések elsősorban nem az elfogyasztott alkohol mennyiségében, mint inkább a fogyasztói preferenciákban okozott változást; (3) az alkoholfogyasztással összefüggő bűnügyi és egészségügyi adatok szintén arra engednek következtetni, hogy az alkoholfogyasztás mértékében nem történt érdemi csökkenés Magyarországon a járvány kitörésének első évében.

Kulcsszavak: *alkohol, alkoholhasználat, pandémia, Covid19, jövedéki drogok*

Abstract

Introducion: "Excise drugs" are those psychoactive substances whose consumption is legal but subject to excise duty (alcoholic beverages, tobacco products). The use of excise drugs is a complex social phenomenon with economic, social and health implications, which can be influenced by complex, multifaceted entities.

Aim: Among the possible factors influencing the consumption of "excise drugs" – including alcohol use – we focus on Covid19 in this study.

Method: The results of this study are based on secondary data analysis. The period of the study is 2017-2021. Data from Statista, the National Tax and Customs Administration and the Hungarian Central Statistical Office were used.

Results: According to the results of the research, (1) none of the retail data clearly support the decline in the alcohol market or in the volume of alcohol consumption; (2) the epidemic and the restrictive measures have caused a change in consumer preferences rather than in the amount of alcohol consumed; (3) criminal and health data on alcohol consumption also suggest that there was no significant reduction in alcohol consumption in Hungary in the first year of the outbreak.

Keywords: *alcohol, alcohol consumption, pandemic, Covid19, excise drugs*

* Erdős Ákos, pénzügyőr őrnagy, egyetemi tanársegéd, addiktológiai konzultáns, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Vám- és Pénzügyőri Tanszék, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9805-3511>
erdos.akos@uni-nke.hu

Bevezetés

Az emberiség történelme során mindig is használt különböző drogokat (Courtwright, 2001). Noha a drog kifejezés kapcsán legtöbbször a törvények által tiltott pszichoaktív szerekre gondolunk (Comer, 2005), tágabban értelmezve viszont a drog alatt azokat a kémiai anyagokat értjük, amelyek a központi idegrendszeren (agy és gerincvelő) keresztül fejtik ki hatásukat (Demetrovics, 2007). Ilyen értelemben tehát a drog kifejezés ekvivalenseként használhatjuk a pszichoaktív szer terminus technicust, amely az előzőhöz képest jóval értéksemlegesebb, de ugyanúgy a központi idegrendszeren keresztül ható kémiai szerek csoportjának leírására szolgál (Demetrovics & Balázs, 2004; Düll, Urbán & Demetrovics, 2004).

Az emberiség által ismert, illetve használt pszichoaktív hatású szerek rendkívül sokfélék, ezért többféle szempont szerint csoportosíthatjuk azokat (Erdős, 2021; Rácz, 1988; 2005; Demetrovics & Balázs, 2004). Míután ezeknek a szereknek a differentia specificája elsősorban a központi idegrendszeri hatásukban rejlik, a leginkább szakmai alapokon nyugvó klasszifikáció a drogok által előidézett gyógyszer-tani hatások sajátos jellegén alapszik (Gyires & Fürst, 2007; Kékedy Nagy, 2016). Fontos azonban kiemelni, hogy makrotársadalmi szinten a drogfogyasztást társadalmi jelenségként kezeljük (Rácz, 1988), így a pszichoaktív szerek nem csak kémiai tulajdonságaikban és farmakológiájukban, hanem társadalmi megítélésük tekintetében is különböznek egymástól. A nyugati országokban egyes szerek fogyasztását (pl. alkohol, nikotin) a többségi társadalom akceptálja, míg másokat (pl. kokain, kannabisz, heroin) a közösség elutasít és illegálisba szorítja azokat (Hilte, 2019). A társadalom értékelő viszonyulását tükröző jogi klasszifikáció azonban korán sem jelenti azt, hogy ez előbbi – legális – szerek használata ne volna veszélyes a fogyasztó egészségére, s ennek okán a társadalomra. Dogmaszerű tézis, hogy napjainkban az alkoholfogyasztás és a dohányzás jelenti az egyik legsúlyosabb közegészségügyi kockázatot a társadalomban, hiszen emberek millióinak halála áll közvetett vagy közvetlen kapcsolatban a szerhasználat e két formájával (Murray, Lopez, 1996; WHO, 2018; 2019).

Az alkohol és a dohány (nikotin) tehát drog, s nem mellesleg közegészségügyi kockázatot jelentő drogról van szó esetükben is. Fontosnak tartom azonban kitérni a tanulmány címében szereplő „jövedéki drog” kifejezés magyarázatára, az ugyanis példanélküli a szakirodalomban. Mindenekelőtt azt szükséges leszögezni, hogy a közösség tagjainak egészségét fenyegető veszélyek karakterisztikájuk szerint nem pusztán exogén (például bűnözés), hanem endogén (például önártó viselkedés) jelleget is ölthetnek. Míután azonban minden társadalom lényegét az egészséges és produktív emberi létezés adja, az államhatalom igyekszik saját eszközeivel fellépni ezen alapvető értéket fenyegető mindennemű veszélyforrással szemben (Erdős, 2020). Az állam, drogfogyasztást korlátozó célkitűzéseit a kábítószer kapcsán elsősorban büntetőjogi, a legális drogok esetében pedig főként adójogi eszközökkel próbálja érvényesíteni. Ez utóbbiak körében kiemelt szerep hárul a jövedéki adóra, amely egy meghatározott termékkört terhelő, egyfázisú közvetett fogyasztási adó, teherviselője a termék végső fogyasztója (Simon, 2007), s ekképpen alkalmas arra, hogy a jövedéki termékeket érintő fogyasztói magatartást befolyásolja. A jövedéki adó egyik fő célkitűzése tulajdonképpen a dohányzás és az alkoholfogyasztás negatív extern hatásának internalizálása: a jogalkotó a többletköltséggel „megbünteti” a negatív externália okozóját, ezzel kisebb fogyasztásra ösztönözve őt (Fenyvesi & Kajári, 2016). A tanulmány címében szereplő „jövedéki drog” kifejezéssel tehát azokat a pszichoaktív hatású anyagokat illetem, amelyek fogyasztása bár legális, de a jövedéki jogszabályok által deklaráltnan jövedéki terméknek minősülnek, s ekként többletadó terheli őket. Noha a jövedéki termékek ilyen módon való értelmezése a szakirodalomban egyértelműen atipikus, elméleti jelentőségét mindenképp aláhúzza, hogy a jövedéki termékek túlnyomó része a jövedéki drogok kategóriájába tartozik (1. táblázat).

Jövedéki drogok (pszichoaktív hatású jövedéki termékek)	Egyéb jövedéki termékek (nem pszichoaktív hatású jövedéki termékek)
<ul style="list-style-type: none"> - sör - csendes és habzóbor - egyéb csendes és habzó erjesztett ital - köztes alkoholtermék - alkoholtermék - dohánygyártmány 	<ul style="list-style-type: none"> - energiatermékek (ásványolaj, földgáz, szén, villamosenergia)

1. táblázat: A jövedéki termékek klasszifikációja a pszichoaktív hatás szerint

Forrás: a szerző saját szerkesztése

A közegészségügyi szempontokon túl, a jövedéki drogokhoz adójogi vonatkozásuk okán meghatározó pénzügyi, gazdasági célok is társulnak (Némethné, 2007; Potoczki, 2021), így a fogyasztásban bekövetkező változások következményszerűen kihatnak az állami költségvetésre is. A jövedéki drogok használata ekként válik kettős természetű, paradox jelenséggé, amelyben a közösség tagjainak egészsége és a társadalom üzemeltetéséhez fűződő pénzügyi érdekek feszülnek egymásnak. A jövedéki drogok használata tehát komplex, gazdasági, szociális és egészségügyi szempontú konzekvenciákat magán viselő társadalmi jelenség, amelyet viszont hasonlóképp összetett, szerteágazó entitások képesek befolyásolni.

Habár a jövedéki drogok kategóriájába a dohánygyártmányok is beletartoznak, dolgozatomban most csak a termékkört legnagyobb részét lefedő alkoholra (alkoholtartalmú termékekre) fókuszálok.

A járvány lehetséges hatásai az alkoholhasználatra

A jövedéki drogok fogyasztását – azon belül is az alkoholhasználatot – befolyásoló lehetséges tényezők közül jelen tanulmányban a kínai kutatók által 2020. január 7-én azonosított 2019-nCoV (Covid19) humánjárvánnyal foglalkozunk, amely alig egy hónap alatt a világ számos országában elterjedt (Kumar, Malviya & Kumar, 2020). Feltételezhetjük, hogy a Covid19 járvány kóroki tulajdonságain, valamint a kezelését célzó járványügyi intézkedéseken keresztül, több szempontból is negatívan – vagyis csökkenő irányba – befolyásolhatta az alkoholpiacot és az alkohol iránti fogyasztói keresletet. Az alkoholhoz köthető gazdasági és fogyasztói típusú volumencsökkenést különösen az alábbi tényezők magyarázhatják:

- *ad 1.* A járványügyi intézkedések keretében a kormányzat kijárási korlátozást és távolságtartási kötelezettséget rendelt el, amelynek következményeként csökkent a társas interakciók száma. Az alkoholhasználat viszont jellemzően társas környezetben zajlik;
- *ad 2.* A Kormány korlátozta egyes piaci ágazatok működését, így különösen vendéglátás, szórakoztatás, turizmus területét (Váradi, 2020; Boros & Kovalcsik, 2021), amelyekhez szorosan kapcsolódik a rekreációs alkoholfogyasztás;
- *ad 3.* A munkanélküliség a korábbi válságok során még nem mért magasságokba szökött Magyarországon és más országokban is (Czirfusz, 2021), amelynek eredményeként csökkenhetett a fogyasztói vásárlóerő;
- *ad 4.* Az alkohol emberi szervezetre gyakorolt hatásai nyomán növelheti a Covid19 fertőzés kockázatát (Andreasson et al. 2021).

Célkitűzések

A terjedelmi korlátokra tekintettel dolgozatomban a jövedéki drogok közül most csak az alkohollal, illetve a Covid19 járványnak az alkoholpiacra és az alkohol iránti keresletre gyakorolt

lehetséges hatásaival foglalkozom. A tanulmány célja bemutatni a Covid19 járvány ideje alatt, a hazai alkoholpiacon és a fogyasztási szokásokban beállt változásokat.

Módszer

Jelen tanulmány eredményei szekunder adatelemzésen alapulnak. A vizsgálat során egyrészt a Statista¹ adatbázisát használtam, amely egy folyamatosan frissített, több mint 18 ezer forrásból származó és mintegy 60 ezer témát feldolgozó online statisztikai adatbázis. Fontos szempont, hogy a Statista adatbázisa az üzleti elemzések mellett alkalmas tudományos célú felhasználásra is (Gullen & Plungis, 2013). Az elemzés során másrészt a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnak (NAV) a legális és illegális alkoholpiacot érintő adataira, valamint a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatállományára támaszkodom. Az adott ország lakosságának alkoholfogyasztása legpontosabban ugyanis a kereskedelmi adatok alapján becsülhető, miután az adóbeszedéshez fűződő pénzügyi érdek miatt az állam szigorúan monitorozza a szeszes italok kereskedelmével kapcsolatos adatokat, amelyek a kormányzati szerveknél – elsősorban a NAV-nál – összpontosulnak (Nyírádi, 2011). Az alkoholfogyasztás problémás formáinak változását pedig elsősorban az egészségügyi és igazságügyi statisztikai adatokon keresztül vizsgáltam. A szerhasználathoz kapcsolódó egészségügyi diagnózisok és kriminalitás közvetve vagy közvetlenül utal a fogyasztás problémás jellegére.

Eredmények

A módszertani fejezetben meghatározott adatbázisok feldolgozását követően összegeztem az alkoholpiacra és az alkoholfogyasztásra vonatkozó fontosabb mutatók alakulását a 2017 és 2021 közötti időszakra vonatkozóan (2. táblázat).

Az előzetes feltevéssel ellentétben a kiskereskedelmi forgalom adatai azt igazolják, hogy az italok értékesítésével foglalkozó szaküzletek száma tendenciózusan csökkent az elmúlt öt évben (Statista, 2022b) és 2020-ban az alkoholdermékekhez kapcsolódó jövedéki adóbevételek is 4,4%-kal elmaradtak 2019-hez képest (NAV, 2020; 2021). Mindezek ellenére azonban, hazánkban az alkoholos italok kiskereskedelmi forgalma a Covid19 pandémia kezdetének évében nemhogy csökkent, de az előző évhez képest mintegy 7,35%-kal növekedett (Statista, 2022a). Az alkoholtartalmú italok iránti kereslet növekedéséről árulkodnak a kiskereskedelmi eladási forgalom főbb árucsoportonkénti megoszlását bemutató KSH adatok is. E szerint 2019-hez képest a járvány első évében 0,15 százalékponttal növekedett az alkoholos italoknak a teljes kiskereskedelmi eladási forgalomban elfoglalt aránya (KSH, 2022a). A megelőző évhez viszonyítva 2020-ban a lakosság kisebb arányban költött például ruházati termékekre, üzemanyagra és alkoholmentes italokra, mindeközben a dohánygyártmányok, a gyógyszerek, a kávé és az alkoholtartalmú italok iránti kereslet – a teljes kiskereskedelmi forgalomban elfoglalt arányukat tekintve – megnőtt (KSH, 2022a). 2017 óta megfigyelhető, hogy a magyar háztartások fogyasztási kiadásaiban egyre nagyobb összeget képvisel az alkoholos italokra fordított költség. 2020-ra a háztartások alkoholtartalmú italokra fordított kiadásai elérték a 752 milliárd forintot, amely 2019-hez képest mintegy 50 milliárd forintos növekményt jelent (Statista, 2022b). Az alkoholpiacon bekövetkezett változások kapcsán kiemelendő, hogy 2019-ről 2020-ra egyes alkoholtartalmú termékek hazai előállításának, illetve importjának mennyiségi volumene jól érzékelhető módon visszaesett. A 2019-es mennyiségi adatokhoz képest a sör esetében 8,7%, a habzóbor esetén 12,6%, míg az egyéb habzó erjesztett italok esetében 33,0% volt a visszaesés a pandémia első évében. Mindazonáltal az alkoholdermékek, a csendes bor és az egyéb csendes

¹ A Statista adatbázisa a világ egyik legnagyobb statisztikai és módszertani adatplatformja, amely széles spektrumban egyesíti a gazdasági adatokat, a demográfiai trendeket és a közvélemény-kutatáson alapuló prognózisokat.

erjesztett italok esetében, az előző évhez képest megnőtt a szabadforgalomba bocsátott termékek mennyisége 2020-ban.

A fogyasztói magatartásokban történő változás talán legszemléletesebben az egy főre jutó alkoholfogyasztásban mérhető el. Az adatok ugyanakkor itt is arra engednek következtetni, hogy a Covid19 járvány és az azzal összefüggésben hozott korlátozó intézkedések az alkoholfogyasztás mértékét nem befolyásolta. A tisztaszeszben kifejezett, egy főre jutó alkoholfogyasztás mennyisége ugyanis érdemben semmit nem változott 2017 óta (Statista, 2022b). A fogyasztói viselkedésmintázatok szempontjából az is sokatmondó, hogy az egészségügyért is felelős szakminisztérium adatai szerint az alkoholisták becsült száma mintegy háromezer fővel növekedett 2019-ről 2020-ra (KSH, 2022b).

A fogyasztói magatartások változásainak vizsgálata körében végezetül az alkoholhasználat és a bűncselekmények összefüggéseire fókuszálunk. Hazánkban évente csaknem százezer bűnelkövetőt regisztrálnak a bűnüldöző hatóságok és ezzel közel azonos mértékű az elkövetések száma is.² 2019-ben a regisztrált bűnelkövetések száma összesen 136 669 eset, 2020-ban pedig valamivel több, 138 950 eset volt. Évről-évre jellemző, hogy elkövetőknek, illetve az elkövetéseknek mintegy ötödénél igazolhatóan jelen van alkoholos vagy más szer általi befolyásoltság. A Belügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészség adatai szerint 2019-hez képest a pandémia első évében mintegy háromszázzal több elkövetésben volt szerepe az alkoholos befolyásoltságnak. Megállapítható, továbbá hogy az összes regisztrált bűnelkövetés között az alkohol hatása alatt álló történő elkövetések aránya 2019 és 2020 között érdemben semmit nem változott (KSH, 2022d).

<i>Főbb mutatók</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>
<i>Alkoholos italok kiskereskedelmi forgalma (millió forint)</i>	341 705	344 497	390 604	419 328	438 996
<i>Alkoholos italok aránya a kiskereskedelmi eladási forgalomban (%)</i>	3,41	3,13	3,22	3,37	3,18 ¹
<i>Palackozott széneszesital- és egyéb italkereskedelmi szaküzletek száma (db)</i>	2608	2540	2514	2483	2410
<i>A háztartások alkoholtartalmú italokra fordított fogyasztási kiadásai (millió forint)</i>	608 291	649 180	705 221	752 230	n.a.
<i>Adóraktárból, tagállamból és importból szabadforgalomba bocsátott jövedéki termékek mennyisége</i>					
<i>alkoholtermék (ezer hl)</i>	11 176,2	16 086,7	11 499,3	12 689,1	14 436,5
<i>sör (ezer hl)</i>	28 837,8	29 858,4	30 708,6	28 031,1	28 810,5
<i>habzóbor (ezer liter)</i>	14 506,2	14 696,1	14 696,9	12 849,0	12 952,8
<i>egyéb habzó erjesztett ital (ezer liter)</i>	1 590,5	1 441,0	452,5	303,0	324,5
<i>köztes alkoholtermék (ezer liter)</i>	1 590,5	1 441,0	1 258,9	1 217,5	1 347,7
<i>csendes bor (ezer liter)</i>	6 183,0	9 065,6	9 144,9	9 524,4	11 966,1

² 2018. június 30. előtt a KSH a regisztrált bűnelkövetők számát tartja nyilván. 2018. június 30-tól azonban a KSH adatbázisa a regisztrált bűnelkövetéseket tartalmazza.

<i>egyéb csendes erjesztett ital (ezer liter)</i>	7 335,4	8 999,9	9 959,9	12 262,9	14 251,8	
<i>Alkoholtartalmú termékekkel származó jövédéki adóbevétel (ezer milliárd forint)</i>	91,1	99,8	94,3	90,2	95,4	
<i>Egy főre jutó alkoholfogyasztás (liter, tiszta szeszben kifejezve)</i>	10,79	10,79	10,77	10,75	10,74	
<i>Alkoholisták becsült száma (ezer fő)</i>	379	394	389	392	n.a.	
<i>Pszichiátriai felnőtt-beteg gondozás betegforgalma (ezer fő)</i>	1011	964	954	889	935	
Év	2017	2018. I.	2018. II.	2019	2020	2021
<i>Alkohol hatása alatt álló regisztrált bűnelkövetők / elkövetések száma (fő)²</i>	25 200	13 181	11 825	24 276	24 563	22 132
<i>Alkohol hatása alatt álló bűnelkövetők / elkövetések aránya az összes regisztrált bűnelkövető / bűnelkövetés között (%)²</i>	27,88	25,39	20,34	17,75	17,67	15,08

¹: előzetes adat

²: 2017 és 2018. június 30. között a hatóságok által regisztrált bűnelkövetők száma. 2018. június 30-át követően regisztrált bűnelkövetések száma

2. táblázat: Az alkoholpiacra és az alkoholfogyasztásra vonatkozó főbb mutatók alakulása 2017 és 2021 között

Forrás: a szerző saját szerkesztése a Statista, a KSH és a NAV adatai alapján

Következtetések

A tanulmány bevezetőjében hivatkozott szakirodalmi források szerint a Covid19 járvány jelentősen visszavetette a gazdaság teljesítményét és súlyos károkat okozott egyes piaci szektorokban (Váradi, 2020; Boros & Kovalcsik, 2021). A bemutatott adatok ugyanakkor azt igazolják, hogy összességében az alkoholos italok kiskereskedelmi forgalmában ilyenfajta csökkenés nem történt, annak ellenére, hogy a járványügyi korlátozások számos olyan piaci területet érintettek, amelyekhez jellegükönél fogva szervesen kapcsolódik az alkoholfogyasztás (pl. szórakoztatás, vendéglátás, turizmus). Az is nyilvánvaló, hogy az alkoholpiac alakulását a palackozott italok értékesítésével foglalkozó szaküzletek számának folyamatos csökkenése sem befolyásolta. Ennek egyrészt az lehet a magyarázata, hogy a dohánytermékekkel ellentétben, az alkoholtermékek árusítása nem egy zárt rendszerben, speciális feltételekhez kötött kereskedelmi egységekben zajlik; vagyis a szaküzleteken kívül más profilú üzletek is foglalkozhatnak alkohol értékesítésével. A járványügyi korlátozásokat illetően továbbá kiemelendő az is, hogy a Covid19 járvány idején hazánkban is jelentősen megnőtt az online kereskedelem iránti érdeklődés (Katona & Ágoston, 2021). Az e-kereskedelem pedig ma már széles körben teret biztosít a különféle alkoholtermékek vásárlására is (Obermayer, Kővári & Bak, 2019; Statista, 2020).

A vizsgált időszakban a háztartások alkoholtartalmú italokra fordított kiadásai is növekvő tendenciát mutatnak. A 2019 és 2020 közötti időszakban megfigyelt változás e területen viszont

önmagában nem jelenti azt, hogy a pandémia az alkoholos italok iránti kereslet növekedését eredményezte volna. Egyrészt mert a háztartások alkoholos italokra történő ráfordítása 2017 óta tendenciózus növekedést mutat. Másrészről pedig az alkoholdermékek ára az elmúlt öt évben folyamatosan növekszik, ami pedig tételezi, hogy ugyanaz a mennyiség az idő múlásával nagyobb ráfordítást követel a háztartásoktól. Az előző évhez viszonyítva a jövedéki drogok (szeszesitalok és dohánygyártmányok) fogyasztói ára 2017-ben 4,8%-kal, 2018-ban 5,6%-kal, 2019-ben 8,1%-kal, 2020-ban 7,3%-kal, 2021-ben pedig 11,5%-kal emelkedett (KSH, 2020; 2021a; 2022e)

Az alkoholtartalmú termékek után fizetett jövedéki adóbevételek 2020-ban mintegy 4,4%-kal estek vissza az előző évhez viszonyítva (NAV, 2020; 2021). Ebből a fejleményből ugyanakkor szintén nem vonható le az a következtetés, hogy az alkohol iránti kereslet csökkent volna. Az alkoholtartalmú italok különböző típusai között ugyanis jelentős adómértékbeli különbségek vannak, továbbá a magánfőzők által otthonaikban készített gyümölcspárlat („otthoni pálinkafőzés”), egy meghatározott mennyiség erejéig (86 liter) 2021 óta ismételen adómentes, de ezt megelőzően is csak egy jelképesnek mondható adófizetési kötelezettség terhelte (Bacsinszki & Varga, 2019).

Az adatok azt mutatják, hogy bizonyos alkoholtartalmú termékek esetében csökkent a szabadforgalomba helyezés mennyiségi volumene. Szembetűnő változás következett be például a sör esetében, amely érzékelhető volt az ipari termelésben is. A hazai sörgyártás ugyanis a 2015 és 2019 között folyamatosan nőtt. 2020-ban azonban a kibocsátás (100,3 milliárd forint) volumene a 2010-es években nem tapasztalt mértékben, 13%-kal visszaesett (KSH, 2021b). Mindez utal arra is, hogy a járvány megjelenésével jelentősen csökkent Magyarországon a sörfogyasztás, ugyanis a söripari vállalkozások éves árbevételének 94–96%-a belföldi eladásokból származik (KSH, 2021b). Megalapozottan állítható továbbá, hogy a sörfogyasztás mértékének visszaesés és a járványügyi korlátozások között okozati kapcsolat húzódik meg. Egy korábbi felmérés szerint ugyanis a hazai fogyasztók több mint ötöde (21%) elsősorban a társasági élményhez kapcsolódóan iszik sört.³ Noha a kutatásban szereplő mint (n=1023) az országos lakosságra nézve nem volt reprezentatív, az eredmények mindenképp alkalmasak a trendek és attitűdök szemléltetésére (Statista, 2019). A sörhöz hasonlóan a habzóborok és egyéb habzó erjesztett italok (pl. pezsgő) fogyasztása is a kultúránkban főként társas összejövetelekhez, különleges alkalmakhoz kapcsolódik. 2019-hez viszonyítva 2020-ban ezeknél a termékeknél is csökkent a szabadforgalomba bocsátás volumene. A korlátozások miatt a sör és habzó italok fogyasztására alkalmas társas összejövetelek (pl. fesztiválok, sportesemények, családi rendezvények) száma jelentősen lecsökkent, s feltehetően ez állhat a sör és habzó borok piacának visszaesése mögött.

Ezzel együtt viszont a szabadforgalomba bocsátott bor és égetettszeszek mennyisége 2019-hez képest jelentős növekedést produkált a járvány első időszakában. Ez tehát arra utal, hogy az alkoholtartalmú italoknál nem elsősorban a mennyiségben, mint inkább a fogyasztói preferenciákban történt változás a járvány, illetve a korlátozó intézkedések hatására. A fogyasztói magatartás szempontjából mindenesetre ez a változás egyértelműen kedvezőtlen, hiszen arról árulkodik, hogy a fogyasztás a magas alkoholtartalmú italok irányába tolódott el. Ezt kiegészítendő, fontos továbbá megjegyezni, hogy a hivatalos adatok alapján a nem regisztrált alkoholfogyasztásról egyáltalán nem kapunk képet. A nem regisztrált (unrecorded) alkoholfogyasztáshoz kapcsolódó termékek pedig több forrásból is származhatnak, így különösen otthoni (legális) előállításból, illegális gyártásból, csempészésből valamint olyan alkoholos termékek felhasználásból, amelyeket eredetileg nem emberi fogyasztásra szántak (Lachenmeier, 2012). Egyes kutatások szerint világviszonylatban az egy főre jutó alkohol 24,8%-a nem regisztrált alkoholdermékek köréből származik (Skehan, Sanchez & Hastings, 2015). Miként arra vonatkozóan is vannak adataink, amelyek azt igazolják, hogy az elmúlt években

³ A felmérésben a társasági élmény dimenzióját a következő válaszlehetőséggel mérték: „összehozza a társaságot”.

drasztikusan nőtt az otthoni pálinkafőzők száma Magyarországon (Harcza, 2020). A nagy jelentőségű társas összejövetelek (pl. fesztiválok, koncertek, sportesemények) elmaradása feltehetően a sör és habzó borok piaci visszaesését eredményezte, azonban a bor és a tömény alkohol kapcsán ilyen összefüggést nem igazoltak az adatok. Ennek magyarázata az lehet, hogy a fogyasztói preferenciák változása, valamilyen részben a szerhasználat körülményeinek, illetve helyszínének átalakulásával képződött. Több nemzetközi kutatás is azt jelzi ugyanis, hogy a járványügyi izoláció (karantén) bevezetésével és a homeoffice lehetőségével szignifikánsan nőtt az otthoni alkoholfogyasztás esélye (Castaldelli-Maia, Segura & Martina, 2021; Nilsen, Christensen & Knardahl, 2021). Mindezek alapján feltételezhetjük, hogy az első jelentős korlátozásokkal a magyar lakosság körében is megnőtt az otthoni alkoholhasználat, amely főként bor valamint égetett szeszek, és nem pedig habzóbor vagy sör fogyasztásában realizálódott.

A fogyasztói viselkedésmintázatokban beállt esetleges változások szempontjából kiemelkedő jelentősége van az alkoholhoz kapcsolódó egészségügyi adatoknak is. A járvány ugyanis közvetlenül kihatott a hazai általános pszichiátriai és szenvedélybetegellátásra is (Madácsy, 2020). Noha 2020-ban a pszichiátriai felnőtt-beteg gondozás betegforgalma az előző évhez képest mintegy 65 ezer fővel csökkent (KSH, 2022c), az alkoholisták becsült száma mintegy háromezer fővel növekedett (KSH, 2022b). A pszichiátriai ellátás szakmai portfóliója természetesen jelentősen túlterjeszkedik az alkoholhasználati zavarral küzdő betegek körén, így a betegforgalomban beállt változások – különösen az alkoholisták becsült számának alakulása tükrében – önmagában nem ad alapot a fogyasztói magatartásokat érintően következtetések levonására. Mindazonáltal felhívja a figyelmet arra, hogy a pandémia miatt bevezetett, és az egészségügyi intézményeket is érintő korlátozások miatt nagyszámú alkoholhasználati zavarral küzdő személy maradhatott ellátatlanul.

A bűnügyi adatok vizsgálata szintén azt erősíti, hogy a Covid19 és a bevezetett járványügyi korlátozások hatására nem csökkent érdemben a hazai alkoholhasználat. Az összes bűnelkövetőt figyelembe véve 2020-ban egyáltalán nem csökkent az alkohol hatása alatt álló regisztrált bűnelkövetők aránya. Pedig joggal feltételezhetnénk, hogy az alkoholfogyasztás volumenének általános csökkenésével mérséklődés következne be az alkoholos befolyásoltság alatt történő bűnelkövetések számában is.

Befejezés

Tanulmányomban a 2020-tól kezdődő pandémia és a vele kapcsolatos kormányzati intézkedések alkoholfogyasztásra, illetve alkoholpiacra gyakorolt hatását vizsgáltam. Előzetes feltevésem szerint a Covid19 járvány, a vírus kóroki tulajdonságain, valamint a kezelést célzó járványügyi intézkedéseken keresztül, 2019-hez képest 2020-ra mérsékelte a hazai alkoholpiac volumenét és az alkohol iránti fogyasztói keresletet.

A vizsgálat során azonban e hipotézis nem nyert megerősítést. A szekunder elemzés legfőbb megállapításai szerint:

- Az alkoholpiac, illetve az alkoholfogyasztás volumenének csökkenését a kiskereskedelmi adatok egyike sem támasztja alá egyértelműen.
- A járvány, illetve a bevezetett korlátozó intézkedések elsősorban nem az elfogyasztott alkohol mennyiségében, mint inkább a fogyasztói preferenciákban okozott változást. A fogyasztók a pandémia első évében az égetett szeszeket és a borokat részesítették előnyben a sörökkel és habzó italokkal szemben, ami összefüggésben állhat az otthoni alkoholfogyasztás előfordulásának növekedésével.
- Az alkoholfogyasztással összefüggő bűnügyi és egészségügyi adatok szintén arra engednek következtetni, hogy az alkoholfogyasztás mértékében nem történt érdemi csökkenés Magyarországon a járvány kitörésének első évében. Mitöbb, ez utóbbi adatok

egyenesen azt sejtetik, hogy némiképp növekedett a problémás alkoholhasználat előfordulási aránya a vizsgált időszakban.

Számos nemzetközi kutatás vizsgálta a Covid19 járvány megjelenését követően közvetlenül az alkoholhasználati szokásokban beállt változásokat. Ezen vizsgálatok közül többen is arra konkludáltak, hogy a járvány kitörésével megnövekedett az emberek körében az alkoholhasználat, amelynek háttérében legtöbbször a jelentős pszichés megterhelés állt (Grossman, Benjamin-Neelon & Sonnenschein, 2020; Pollard, Tucker & Green, 2020; Tran et al., 2020). Ezzel ellentétben ugyanakkor Kilian és munkatársai (2022) 56 populációs vizsgálaton elvégzett metaanalízisének eredményeként úgy találta, hogy Európában a világiárvány kezdete óta többen csökkentették alkoholfogyasztásukat, mint ahányan növelték.

A jelen tanulmányban vizsgált statisztikai adatok elemzéséből származó eredmények mindazonáltal azt sugallják, hogy Magyarországon az alkoholhasználatban 2019 és 2020 között nem történt érdemi csökkenés. Ezen eredmények alapján elképzelhető, hogy a fent hivatkozott kutatásokban mért adatokhoz hasonlóan, a járvány megjelenésének legelején hazánkban is inkább nőtt, vagy stagnált az alkoholfogyasztás. Ennek tényszerűsítése ugyanakkor elsősorban populációs vizsgálatoktól várható.

Irodalomjegyzék

- [1] Andreasson, S., Chikritzhs, T., Dangardt, F., Holder, H., Naimi, T., Sherk, A. & Stockwell T. (2021). *Alcohol and Society 2021: Alcohol and the coronavirus pandemic: individual, societal and policy perspectives*. Stockholm: Swedish Society of Nursing, SFAM, SAFF, CERA, The Swedish Society of Addiction Medicine, SIGHT, Movendi International & IOGT-NTO
- [2] Bacsinszki Z. & Varga Z. (2019). A pálinkafőzés jövedéki szabályozása. *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*, 37(1), 89-118.
- [3] Boros L. & Kovalcsik T. (2021). A COVID-19-járvány hatása a budapesti Airbnb-piacra. *Területi Statisztika* 61(3), 380-402. <https://doi.org/10.15196/TS610306>
- [4] Castaldelli-Maia, J. M., Segura, L. E. & Martins, S. S. (2021). The concerning increasing trend of alcohol beverage sales in the U.S. during the COVID-19 pandemic. *Alcohol*, 96, 37-42. <https://doi.org/10.1016/j.alcohol.2021.06.004>
- [5] Comer, R. J. (2005). *A lélek betegségei: pszichopatológia*. Budapest, Osiris Kiadó
- [6] Courtwright, D. T. (2001). *Forces of Habit: Drugs and the Making of the Modern World*. Cambridge, Harvard University Press.
- [7] Czirfusz M. (2021). A COVID-19-válság és a térbeli munkamegosztás változásai Magyarországon. *Területi Statisztika* 61(3), 320-336. <https://doi.org/10.15196/TS610303>
- [8] Demetrovics Zs. (2007). Az addiktológia alapfogalmai. In: Demetrovics Zs. (szerk.) *Az addiktológia alapjai I.* (pp. 27-46). ELTE Eötvös Kiadó
- [9] Demetrovics Zs. & Balázs H. (2004). Drogosok. In: Gelsei G., Gergely V., Horváth V. & Rácz M. (szerk.) *A láthatatlanság vége – társadalomismereti olvasókönyv* (pp. 121-141). Társadalomelméleti Kollégiumért.
- [10] Dúll A., Urbán R. & Demetrovics Zs. (2004). Aktivációs szint, stressz és a tudatállapotok. In: L. Kollár, K. & Szabó É. (szerk.) *Pszichológia pedagógusoknak* (pp. 131-168). Osiris Kiadó
- [11] Erdős Á. (2020). Az árnövelő adójogi intézkedések eredményessége a 13–15 éves fiatalok dohányzási szokásainak változása tükrében Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 68(11), 105-127. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.11.7>

- [12]Erdős Á. (2021). Prekárius drogklasszifikáció, avagy lehet-e egy drog „lágý” vagy „kemény”? *Magyar Drogfigyelő*, 1(2), 34-38.
- [13]Fenyvesi É. & Kajári K. (2016). A dohányzás okozta társadalmi, gazdasági problémák. In: Fenyvesi É. & Vágány J. (szerk.) *Korkép - XXI. századi kihívások* (pp.42-67). Budapesti Gazdasági Egyetem. <https://doi.org/10.29180/KORKEP.2016.3>
- [14]Grossman, E. R., Benjamin-Neelon, S. E., & Sonnenschein, S. (2020). Alcohol Consumption during the COVID-19 Pandemic: A Cross-Sectional Survey of US Adults. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(24), 9189. <https://doi.org/10.3390/ijerph17249189>
- [15]Gullen, A. & Plungis, J. (2013). Statista. *The Charleston Advisor*, 15(2), 43–47. <https://doi.org/10.5260/chara.15.2.43>
- [16]Gyires, K. & Fürst, Zs. (2007). *Farmakológia*. Medicina Kiadó
- [17]Harcza I. M. (2020). A pálinka helyzete Magyarországon. Problémák és lehetőségek. *Régió kutatás Szemle*, 5(1), 75-87. <https://doi.org/10.30716/RSZ/20/1/7>
- [18]Hilte, M. (2019). Psychoactive drugs and the management of time. *Sociologisk Forskning*, 56(2), 111-124. <https://doi.org/10.37062/sf.56.19750>
- [19]Katona F. & Ágoston Z. T. (2021). Vírusfertőzés az online térben – a Covid hatása a virtuális piacra. In: Garai-Fodor M., Varga J. & Csiszárík Kocsir Á. (szerk.) *Vállalkozásfejlesztés a XXI. században. 2021/2. kötet: Gazdasági kihívások és a megoldások keresése napjaink kritikus változásaira* (pp. 79-91). Óbudai Egyetem Keleti Károly Gazdasági Kar
- [20]Kékedy Nagy L. (2016). Kábítószerokról. Drogok, dizájner-drogok. *Firka*, 26(1), 16-20.
- [21]Kilian, C., O'Donnell, A., Potapova, N., López-Pelayo, H., Schulte, B., Miquel, L., Paniello Castillo, B., Schmidt, C. S., Gual, A., Rehm, J. & Manthey, J. (2022). Changes in alcohol use during the COVID-19 pandemic in Europe: A meta-analysis of observational studies. *Drug Alcohol Review*, 41(4), 918-931. <https://doi.org/10.1111/dar.13446>
- [22]KSH (2020). *A fogyasztói árak alakulása 2019-ben*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal
- [23]KSH (2021a). *A fogyasztói árak alakulása 2020-ban*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal
- [24]KSH (2021b). *A sör az egyik legnépszerűbb alkoholtartalmú ital a magyarok körében*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal
- [25]KSH (2022a). *A kiskereskedelmi eladási forgalom főbb árucsoportonkénti megoszlása*. Központi Statisztikai Hivatal, letöltés ideje: 2022. június 09. Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/bel/hu/bel0004.html
- [26]KSH (2022b). *Az alkoholisták gondozása*. Központi Statisztikai Hivatal, letöltés ideje: 2022. június 09. Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0030.html
- [27]KSH (2022c). *A pszichiátriai betegek gondozása*. Központi Statisztikai Hivatal, letöltés ideje: 2022. június 09. Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0016.html
- [28]KSH (2022d). *Regisztrált elkövetők, elkövetések*. Központi Statisztikai Hivatal, letöltés ideje: 2022. június 09. Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0004.html
- [29]KSH (2022e). *A fogyasztói árak alakulása 2021-ben*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal
- [30]Kumar D., Malviya R. & Kumar S. P (2020). Corona Virus: A Review of COVID-19. *EJMO*, 4(1), 8-25. <https://doi.org/10.14744/ejmo.2020.51418>

- [31]Lachenmeier, D. W. (2012). Unrecorded and illicit alcohol. In: Anderson, P., Möller, L. & Galea, G. (Eds.) *Alcohol in the European Union. Consumption, harm and policy approaches* (pp. 29-34). Copenhagen, World Health Organization
- [32]Madácsy J. (2020). Szervedélybeteg-ellátás a Covid–19-járvány időszakában: Interjúk a pécsi Addiktológiai Ambulancia, az Alternatíva Ifjúsági Iroda és a Tér Közösségi Szolgálat munkatársaival. *Szociális Szemle*, 13(1), 49-59. <https://doi.org/10.15170/SocRev.2020.13.01.06>
- [33]Murray, C. J. L. & Lopez, A. (Eds.) (1996). *The global burden of disease: a comprehensive assessment of mortality and disability from diseases, injuries and risk factors in 1990 and projected to 2020*. Cambridge, Harvard School of Public Health, WHO, The World Bank, Harvard University Press
- [34]NAV (2018). *NAV évkönyv 2017. Tények, információk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és annak 2017. évi tevékenységéről*. Budapest, Nemzeti Adó- és Vámhivatal
- [35]NAV (2019). *NAV évkönyv 2018. Tények, információk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és annak 2018. évi tevékenységéről*. Budapest, Nemzeti Adó- és Vámhivatal
- [36]NAV (2020). *NAV évkönyv 2019. Tények, információk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és annak 2019. évi tevékenységéről*. Budapest, Nemzeti Adó- és Vámhivatal
- [37]NAV (2021). *NAV évkönyv 2020. Tények, információk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és annak 2020. évi tevékenységéről*. Budapest, Nemzeti Adó- és Vámhivatal
- [38]NAV (2022). *NAV évkönyv 2021. Tények, információk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és annak 2021. évi tevékenységéről*. Budapest, Nemzeti Adó- és Vámhivatal
- [39]Némethné Czaller Zs. (2007). A jövedéki szabályozás szerepe és változásai Magyarországon, különös tekintettel az EU-csatlakozás óta eltelt időben és a visszaélések tükrében. In: Radványi T. (szerk.) *Gyakorlat és Tudomány: Dolgozatok a BGF Pénzügyi és Számviteli Kara tudományos műhelyéből* (pp. 136-140). Budapest, Budapesti Gazdasági Főiskola
- [40]Nielsen, M. B., Christensen, J. O. & Knardahl, S. (2021). Working at home and alcohol use. *Addictive Behaviors Repeport*, 14, 100377. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2021.100377>
- [41]Nyírádi A. (2011). *A drogfogyasztás nemzetközi indikátorai: Szöveggyűjtemény*. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem
- [42]Obermayer N., Kővári E. & Bak D. G. (2019). Közösségi média jelentősége a borfogyasztók körében. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 4(1), 4-19. <https://doi.org/10.33538/tvt.190401.1>
- [43]Pollard, M. S., Tucker, J. S. & Green, H. D. (2020). Changes in Adult Alcohol Use and Consequences during the COVID-19 Pandemic in the U.S. *JAMA Network Open*, 3(9), e2022942. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2020.22942>
- [44]Potoczki Z. (2021). Jövedéki ismeretek. In: Erdős Á. (szerk.) *Integrált pénzügyőri ismeretek 1.* (pp. 177-188). Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata.
- [45]Rác J. (1988). *A drogfogyasztó magatartás*. Medicina Kiadó.
- [46]Rác J. (2005). A drogok: hatások és tünetek. In: Rác J. (szerk.) *A drogtól óráról őszintén* (pp. 13-42). B + V Lap és Könyvkiadó
- [47]Simon I. (szerk.) (2007). *Pénzügyi jog II*. Osiris Kiadó

- [48] Skehan, P., Sanchez, I. & Hastings, L. (2016). The size, impacts and drivers of illicit trade in alcohol. In: OECD (Ed.) *Illicit Trade: Converging Criminal Networks* (pp. 217-240). Paris, OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264251847-10-en>
- [49] Statista (May 13, 2019). *Reasons for drinking beer in Hungary in 2019*. Statista, Retrieved June 09, 2022, from <https://www.statista.com/statistics/1175432/hungary-reasons-for-drinking-beer/>
- [50] Statista (December 28, 2020). *Distribution of online drink sales in Hungary from November to December 2020, by type*. Statista. Retrieved June 09, 2022, from <https://www.statista.com/statistics/1202778/hungary-share-of-online-drink-sales-by-type/>
- [51] Statista (March 16, 2022a). *Retail sales of alcoholic beverages in Hungary from 2015 to 2021 (in million forints)*. Statista, Retrieved June 08, 2022, from <https://www.statista.com/statistics/1180344/hungary-retail-sales-of-alcoholic-beverages/>
- [52] Statista (2022b). *Alcohol market in Hungary*. New York, Statista
- [53] Tran, T. D., Hammarberg, K., Kirkman, M., Nguyen, H. T. M., & Fisher, J. (2020). Alcohol use and mental health status during the first months of COVID-19 pandemic in Australia. *Journal of Affective Disorders*, 227(2020), 810-813. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.09.012>
- [54] Váradi B. (2020). Magyarországi közpolitikai reakciók a koronavírus-járványra 2020 első felében. In: Fazekas K., Elek P. & Hajdú T. (szerk.) *Munkaerőpiaci Tükör, 2019* (pp. 213-219). Budapest, KRTK Közgazdaságtudományi Intézet
- [55] WHO (2018). *Global status report on alcohol and health 2018*. Geneva, World Health Organization
- [56] WHO (2019). *WHO global report on trends in prevalence of tobacco use 2000-2025, third edition*. Geneva, World Health Organization